

VSE O AIDSU

1. KAJ JE AIDS
2. ZGODILO SE JE
3. HIV in AIDS
4. OD KOD POJAV AIDS
5. KJE SE JE VIRUS AIDS POJAVIL NAJPREJ
6. KAKO POTEKA OKUŽBA
7. KAKO SE PRENAŠA VIRUS HIV
8. SVETOVNI DAN AIDS

1. KAJ JE AIDS?

Aids je ime za hudo obolenje, sindrom pridobljene imunske pomanjkljivosti (v angleščini Acquired Immune Deficiency Syndromme). Bolezen povzroči HIV, virus človeške imunske pomanjkljivosti (v angleščini Human Immunodeficiency Virus), ki napade in uniči določene bele krvničke, ki so pomembne za odpornost proti nalezljivim boleznim in nekaterim rakavim obolenjem.

Pri večini okuženih se prvi simptomi in znaki okužbe s HIV pokažejo kot akutni HIV sindrom. Od rizičnega dogodka do pojava akutnega HIV sindroma običajno mine en teden do šest tednov. Težave, ki jih navajajo okuženi, so lahko zelo različne; od blagih, prehladu podobnih znakov z otečenimi bezgavkami, do srednje težkih, podobnih gripi, razvije pa se lahko tudi vnetje možganskih ovojnic itd.

Najpogosteje imajo bolniki povišano temperaturo, se potijo, bolijo jih mišice, povečajo se jim bezgavke, navajajo slabost, lahko tudi drisko, pogosto se pojavijo rdečkasti izpuščaji in ranice na koži, v ustih ali zadnjiku.

Sledi lahko večletno obdobje, ko je okuženi brez težav. Nekoliko pogostejše so lahko glivične okužbe, določene kožne težave, povečane bezgavke pa lahko ostanejo še iz obdobja akutnega HIV sindroma. Vendar pri nezdravljenih imunski sistem nezadržno propada, zato se vse pogosteje pojavljajo številne infekcije in obolenja, ki bi pri zdravih osebah potekale bistveno lažje ali pa se sploh ne bi razvila. Kožne težave se poslabšajo (izpuščaji, razjede, ponavljajoči se herpes, glivične okužbe ustne votline, spolovila itd.), zelo pogosti so kondilomi (anogenitalne bradavice) zadnjika in spolovila, pojavljajo se atipične pljučnice, hujšanje, driske in rakava obolenja (Kaposijev sarkom, limfomi, rak zadnjika itd.), okvare živčevja in v končni fazi popolna shujšanost, napredovanje rakavih obolenj in aids demenca. Posledice HIV okužbe se lahko odrazijo na vseh organskih sistemih.

2. ZGODILO SE JE

Epidemiologi so v začetku osemdesetih let med ameriškimi homoseksualnimi moškimi odkrili nenaden porast pojavnosti dveh bolezni: redke oblike raka, t.i. Kaposijevega sarkoma, in pljučnice, ki jo povzroča parazit *Pneumocystis carinii*, ta pa se pojavlja le pri ljudeh z oslabilnim imunskim odzivom. Tako stanje imunskega sistema, ki omogoča nastanek redkih rakavih obolenj in redkih okužb, so poimenovali aids. Motnje v delovanju imunskega sistema so odkrili tudi pri uporabnikih intravenskih drog, hemofilikih, prejemnikih transfuzij krvi in pri biseksualnih moških. Kasneje so za sindromom zboleli tudi heteroseksualni ljudje, ki niso uporabljali intravenskih drog, hemofiliki ali prejemniki krvnih transfuzij.

3. HIV IN AIDS!

HIV je virus in aids je bolezen! Pri čemer aids povzročata dva virusa:

- virus človeške imunske pomanjkljivosti tip 1 (HIV-1) in
- virus človeške imunske pomanjkljivosti tip 2 (HIV-2).

HIV-1 najpogosteje povzroča okužbo na zahodni polobli, v Evropi in Aziji ter v osrednji, južni in vzhodni Afriki. V zahodni Afriki okužbo najpogosteje povzroča HIV-2, vendar je tudi veliko ljudi okuženih s HIV-1.

4. OD KOD POJAV AIDS?

Aids je že zelo star! Ne vemo točno od kod prihaja, vsekakor pa ga poznamo preko sto let. Primeri iz medicine govore o tem, da je hiv preskočil iz opice (šimpanza) na človeka med leti 1884 in 1924.

5. KJE SE JE VIRUS AIDS POJAVIL NAJPREJ?

V Afriki in sicer v centralni Afriki! Vemo, da se je razvijal skladno z razvojem mest in domnevamo, da je hiv predtem tudi že obstajal, razvil pa se je kot posledica prehoda iz opic na ljudi. Urbanizacija in razvoj mest pa je podala osnovo za širitev znotraj na novo napadene vrste

6. KAKO POTEKA OKUŽBA?

Ob vstopu virusa v določene bele krvničke (limfocite), kjer se genetski material virusa vgradi v dedni material (DNK) okužene celice. Virus se razmnožuje znotraj celice in jo sčasoma uniči, ob tem pa se sproščajo novi virusni delci, ki okužijo druge limfocite, lahko pa jih tudi uničijo. Virus se pritrdi na tiste limfocite, ki imajo na svoji ovojnici receptorsko beljakovino CD4. Te celice imenujemo CD4-pozitivne (CD4+) celice ali limfociti T pomagalke.

Limfociti T pomagalke aktivirajo in usmerjajo druge celice imunskega sistema, kot so limfociti B (ki tvorijo protitela), makrofagi in citotoksični (CD8+) limfociti T, ki pomagajo pri uničevanju rakavih celic in napadalnih mikroorganizmov.

Ker okužba s HIV uničuje limfocite T pomagalke, oslabi sistem, ki ščiti telo pred okužbami in rakavimi obolenji. Izguba limfocitov T pomagalk (CD4+ celice) pri osebah, okuženih s HIV, poteka v treh stopnjah ki trajajo mesece ali leta.

Zdrav človek ima v mikrolitru krvi od 800 do 1300 CD4+ limfocitov. V prvih nekaj mesecih po okužbi s HIV se to število zmanjša za 40 do 50 odstotkov. V teh zgodnjih mesecih je možen prenos okužbe na druge ljudi, saj v krvi kroži veliko virusnih delcev. Telo se virusu upira, vendar ni sposobno premagati okužbe.

Po približno pol leta se število virusnih delcev v krvi ustali (to število je pri vsakem okuženem drugačno). Teh delcev pa je dovolj, da še naprej uničujejo CD4+ limfocite in širijo okužbo. V naslednjih letih se število CD4+ celic pri osebah okuženih s HIV znižuje pod normalno vrednost. **Veliko število virusnih delcev in majhno število CD4+ limfocitov pomenita največje tveganje za nastanek aidsa.**

Eno do dve leti pred nastankom prepoznavne oblike aidsa se število limfocitov CD4+ ponavadi hitreje znižuje. Ko se zniža pod 200 celic v mikrolitru krvi, se sprejemljivost za okužbe poveča. Okužba s HIV moti tudi delovanje **limfocitov B**, ki so del obrambnega sistema, odgovornega za tvorbo protiteles, saj povzroči pretirano tvorbo protiteles. Ta so pretežno usmerjena proti samemu HIV in proti okužbam, s katerimi se je človek okužil v preteklosti. Protitelesa pa niso učinkovita proti številnim **oportunističnim okužbam** (okužbe, ki pri ljudeh z normalnim imunskim odzivom, ne povzročajo bolezni) pri aidsu, saj virus hkrati uničuje CD4+ limfocite, s čimer preprečuje, da bi imunski sistem prepoznal nove napadalce in jih napadel.

7. KAKO SE PRENAŠA VIRUS HIV?

HIV se prenaša pri stiku s telesno tekočino, ki vsebuje okužene celice ali virusne delce. Te telesne tekočine so kri, semenska tekočina, nožnični izločki, cerebrospinalna tekočina in materino mleko. HIV so našli tudi v solzah, seču in slini, vendar je tam prisoten v precej manjših koncentracijah.

Načini prenosa HIV so: spolni odnosi z okuženo osebo, pri katerih je sluznica ustne votline, nožnice ali danke izpostavljena okuženim telesnim tekočinam; injekcija ali infuzija okužene krvi, npr. pri transfuziji krvi, izmenjavi igel ali naključnem vbodu z iglo, okuženo s HIV; prenos virusa z okužene matere na otroka pred ali med porodom ali z materinim mlekom. **Nevarnost za okužbo se poveča**, če se med energičnim vaginalnim ali analnim spolnim odnosom koža ali sluznica poškodujeta. Rezultati številnih raziskav so pokazali, da je ta nevarnost večja tudi, če ima eden od spolnih partnerjev genitalni herpes, sifilis ali kakšno drugo spolno prenosljivo bolezen, ki v koži lahko povzroči razjede. Vendar se HIV lahko prenaša z okužene na neokuženo osebo tudi tedaj, ko partnerja nimata druge spolno prenosljive bolezni ali očitne razjede na koži. Prenos HIV je možen, vendar je manj pogost, **tudi med oralnim spolnim odnosom.**

8. SVETOVNI DAN AIDSA 1. december

Odkar je Svetovna zdravstvena organizacija 1. december leta 1988 prvič razglasila za Svetovni dan aidsa ima ta posebno mesto pri soočanju s pandemijo aidsa. Predstavlja namreč mobilizacijo vseh preventivnih prizadevanj na našem planetu, glavni namen pa je odpreti vse komunikacijske kanale, povečati pretok informacij in izkušenj ter izpostaviti vzdušje socialne tolerance. Poleg tega Svetovni dan aidsa prinaša sporočilo upanja, strpnosti, solidarnosti in razumevanja do te bolezni.

Aids marsikje po svetu že zavzema razsežnosti humanitarne katastrofe, zato pri načrtovanju preventive ne smemo izgubiti celotne slike in moramo upoštevati vse tri glavne cilje:

- preprečevanje novih HIV okužb,
- vzpostavitev podpornega okolja ter
- podaljševanje in povečevanje kvalitete življenja vseh, ki so okuženi in prizadeti.

Globalna kampanja se je začela leta 2005 pod geslom **Držimo obljubo. Ustavimo adis.** (Navada je, da Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) vsako leto izbere slogan za ta dan. Do leta 2010 bo za 1. december uporabljen v svetovnem merilu znani »Stop AIDS. Keep the promise«).

Cilj kampanje, ki se bo zaključila leta 2010, je povečati dostopnost terapije za vse, pripraviti še bolj intenzivne preventivne programe in intervencije ter preveriti realizacijo obljub, ki so jih posamezne države podale. V Sloveniji smo leta 2005 v Državnem zboru organizirali posvet s prispevki vseh relevantnih resornih ministrstev, ki so zagotovili podporo in zavezo preventivnim prizadevanjem.

Vedno znova poudarjamo pomen nevladnih organizacijah in t.i. ranljivih skupin. Med temi so v Sloveniji najbolj ogroženi moški, ki imajo spolne odnose z moškimi, intravenozni injicirajoči uživalci ilegalnih drog, zaporniki, migrantje, žrtve trgovine z ljudmi in/ali prostitutke in njihovi klienti, promiskuitetni ljudje itd. Preventiva na področju HIV/aidsa pa se posredno dotika tudi trenutno najbolj aktualnih tem na področju javnega zdravja, to sta zmanjševanje neenakosti v zdravju in socialne determinante zdravja.